

ฉันท์เยาวพจน์ ตอน ๔

พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ

นางบริหารวนเขตต์ (เจริญ ชูเกียรติ)

ณเชิงบรมบรรพตวัดสระเกศ

วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๙

ฉันท์เยาวพจน์ ตอน ๔

พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ

นางบริหารวนเขตต์ (เจริญ ชูเกียรติ)

ณเชิงบรมบรรพตวัดสระเกศ

วันที่ ๒๒ เมษายน พ. ศ. ๒๔๗๙

นางบริหารวนเขตต์

(เจริญ ชูเกียรติ)

ชาตะ วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๔๔๕

มรณะ วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๗๖

คนสุดท้ายก็รับเคราะห์เป็นผู้อยู่โยง การเล่นของเด็กชะนิดที่กล่าวนี้ ปรากฏว่ามีอยู่ทุกชาติทุกภาษา บทที่ใช้ร้องก็เลื่อนเปื้อนฟังไม่ได้เรื่องได้ราวเหมือนกัน นักปราชญ์ชาวตะวันตกที่ใฝ่ใจในเรื่องชะนิดนี้ ได้รวบรวมบทที่เด็กชาติต่าง ๆ ใช้ร้องเล่นกัน แล้วเอามาเปรียบเทียบพิจารณา คือ ทำการค้นคว้าหาความรู้จึงเห็นได้ว่าวิธีจ้ำจี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับวิธีที่ชนชาติป่าเถื่อนอนารยชนยังคงใช้อยู่ สำหรับเสี่ยงหาตัวผู้ที่จะไปทำการอะไรอย่างหนึ่ง เป็นต้นว่า ออกไปสู้รบตบมือตัวต่อตัวกับสัตรู หรือต้องออกไปฝ่าอันตราย หรือเป็นผู้ที่จะต้องรับเคราะห์ถูกฆ่าบูชายัญเป็นต้น เพราะฉะนั้น จ้ำจี้เห็นจะเป็นวิธีเดียวกับที่กล่าวมาข้างต้น ที่สืบมาแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ซึ่งต่อมามนุษย์มีความเจริญดีขึ้น ได้เลิกใช้เสียแล้ว จะคงเหลือเป็นเค้ามาให้เห็นราง ๆ ก็ที่เป็นการเล่นของเด็กเท่านั้น เพราะเด็ก ๆ กับชนชาติป่าเถื่อนที่ยังไม่เจริญก็มีลักษณะต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน น่าจะเป็นด้วยเหตุผลเช่นนี้ ชาวประเทศที่รุ่งเรือง เขามักรวบรวมบทกลอนจำพวกนี้ไว้ มีบทกล่อม, บทปลอบ และบท

เล่นของเด็กที่มีอยู่ในภาษาของเขา เพราะได้ประโยชน์ที่จะรักษาคติประเพณีของเดิม ซึ่งเป็นสมบัติของชาติไว้ และอีกอย่างหนึ่งก็ใช้เป็นหนังสือสำหรับเด็กอ่านได้ด้วย เพราะเด็ก ๆ มีความคิดนึกโลดโผน เรื่องชะนิดนี้ตลอดจนนิยายนิทาน จึ่งเป็นที่ชอบอัธยาศัยของเด็ก ชวนให้เด็กชอบอ่านชอบฟัง มากกว่าเรื่องชะนิดอื่น

ว่าในส่วนบทกล่อม บทปลอบ และบทเล่นของเด็กในภาษาไทย สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงดำริรวบรวมบทที่มีอยู่แพร่หลายในกรุงเทพ ฯ พิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ แล้วทรงแจกจ่ายหนังสือนั้น ไปยังเจ้าพนักงานอำนวยการโรงเรียนต่าง ๆ ตามหัวเมือง ขอให้ช่วยสืบหาบทกลอนอันใช้กันอยู่ในหัวเมืองนั้น แล้วจัดส่งมาให้หอสมุด ฯ ในเวลานี้หอสมุดแห่งชาติ มีบทกลอนจำพวกนี้รวบรวมไว้แล้วมากกว่า ๑,๐๐๐ บท มีทุกหัวเมืองมณฑล ทั้งปักษ์ใต้และฝ่ายเหนือ เป็นหนังสือที่ถ้ามีผู้ศรัทธาพิมพ์ขึ้นไว้ไม่ให้สูญย์ ก็จะเป็นประโยชน์ในทางความรู้ไม่น้อย ทั้งจะเป็นการรักษาสมบัติของชาติไทยไว้ได้อีกส่วนหนึ่ง

คำนำ

หลวงบริหารวนเขตต์ ได้มาแจ้งความจำนงว่า จะพิมพ์หนังสือสำหรับแจกเป็นที่ระลึกในงานปลงศพ นางบริหารวนเขตต์ (เจริญ ชูเกียรติ) ผู้ภรรยา สักเรื่องหนึ่ง กรมศิลปากรจึงแนะนำให้พิมพ์เรื่อง ฉันท์เยาวพจน์ ตอน ๔ อันมีบทขยายแต่งเป็นบทละครดังปรากฏในหนังสือนี้

อันบทกลอนกล่อมเด็ก ปลอบเด็ก และบทเด็กเล่น ย่อมจะมีกันอยู่ เห็นจะทุกชาติทุกภาษา เพราะมีธรรมดาทั่วไปในหมู่มนุษย์ทุกชาติ เด็ก ๆ ย่อมจะจำบทกลอนชะนิดนี้ได้ไม่มากก็น้อยแทบทุกคน และบทกลอนบางบทก็เห็นจะเป็นของเก่าแก่สืบต่อกันมาทางปากช้านาน ทำไมบทกลอนเหล่านี้ จึงคงสืบต่อด้วยปากจำกันได้สืบมา ไม่สาปศูนย์ไป ก็น่าจะเป็นด้วยโดยปกติของมนุษย์มักชอบฟังเรื่องราวนิยายนิทาน ถ้าเรื่องนั้น ผูกขึ้นไว้เป็นบทกลอนก็ฟังเพราะหู ชวนให้จำได้ง่าย แต่ก่อนที่จะรู้จักฟังบทกลอนเป็นให้ได้เรื่อง

ราว ก็จะต้องได้ยินได้ฟังบทกลอนสำหรับเด็กมาก่อน ธรรมดาบทกลอน ถึงว่าจะเป็นเรื่องอย่างที่เด็กร้องเล่นก็ดี ผู้ต้นคิดที่ผูกขึ้น ก็มักเอาความคิดความอ่านและขนบธรรมเนียมประเพณีหรือสิ่งของที่มีอยู่ในสมัยผู้แต่ง เข้าไปแทรกอยู่ในบทกลอนที่แต่งขึ้น โดยที่ตนเองไม่รู้สึกหรือมุ่งหมายไว้ ว่าความคิดความอ่านเหล่านั้น จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในคนรุ่นหลัง เพราะบทกลอนของเก่าที่เล่าหรือจดจำกันได้สืบมา ถ้ายังไม่ถูกแก้ข้อความและคำในภาษาแล้ว ย่อมจะเป็นดั่งหนึ่งแว่นฉายให้เห็นเรื่องราวในครั้งเก่าก่อนที่เร้นอยู่ได้ดี ยกตัวอย่างเช่นเวลาพวกเด็ก ๆ จะเล่นซ่อนหาหรือเล่นอะไร ต้องการให้คนหนึ่งรับเคราะห์เป็นผู้อยู่โยง ก็จะมีการล้อมกันเป็นวง แล้วคนหนึ่งตั้งตัวเป็นหัวหน้าเอาเอง เอามือชี้ไปที่ตัวเด็กคนอื่นทีละคน ปากก็ร้องว่า "กะเกยเลยละกุ้งกะมุไม้" ถ้ามีเด็กมากด้วยกัน บางทีก็ใช้นั่งกันเป็นวงแบมือทั้งสองข้างลงกับพื้น เอามือจี้ ปากก็ว่า "จ้ำจี้" เป็นทำนองเดียวกัน ถ้าใครถูกจี้ด้วยคำสุดท้ายในบทก็ออกไปจากวง ทำเช่นนี้วนเวียนไปหลายหน จนเหลือ

ราชานุภาพ จากกรุงเทพ ฯ ไปถึงท้ายเกาะใหญ่ ได้ยินเสียงอะไรโหยหวน ก็รับสั่งถามเปโมราว่า แน่ะอะไรร้อง เปโมรากราบทูลเป็นโคลงว่าดั่งนี้

"เสียงนุชนาฏเจ้า จับใจ"

แต่พอกราบทูลได้เพียงเท่านี้ ก็ได้ยินเสียงบ๊ง ๆ ต่อท้าย จึงรู้ได้ว่าเป็นเสียงสุนัขหอน เปโมราก็เลยแต่งต่อให้จบเป็นโคลงบทหนึ่ง ดั่งนี้

๏ เสียงนุชนาฏเจ้า จับใจ
เอ๊ะ ผิดปลาดไป เห่าด้วย
โอ๊ย กัดพี่ยาใย หยอกเล่น หรือแม่
เอ๊ะ ผิดมนุษย์ม้วย แน่แล้วนางหมา ฯ

นอกจากนี้ยังมีบทกลอนอื่น ๆ ของเปโมรานี้ มีผู้จำกันได้อีกหลายบท และบางบทก็ว่าผาดโผนถึงที่และติดจะไม่สุภาพ แต่ก็ช่างเสาะหาคำมาว่า อ่านแล้วชวนให้เกิดความขบขัน กล่าวกันว่า บางบทก็ได้เคยอ่านถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เวลาทรงเครื่องใหญ่ด้วย

ขออนุโมทนากุศลบุญราศีทักษิณานุปทาน ซึ่ง

หลวงบริหารวนเขตต์ ได้บำเพ็ญเป็นทารสังคหกิจอุทิศให้ภรรยาผู้ล่วงลับไปแล้วนี้ จงสัมฤทธิอิฐผลตามสมควรแก่คติวิสัยนั้น ๆ เทอญ.

กรมศิลปากร

๑๐ เมษายน ๒๔๗๙

ส่วนเรื่องเยาวพจน์ที่พิมพ์นี้ เป็นหนังสือที่เก็บเอาบทกลอนที่กล่าวข้างต้นมาตั้งเป็นเมฆบท แล้วผูกเป็นกลอนขยายความออกไป ตอนต้น ๆ ที่พิมพ์มาแล้วแต่งเป็นฉันท์ ส่วนในหนังสือเล่มนี้ แต่งเป็นบทละครเป็นเรื่องขนาดใหญ่ สำนวนความและโวหารนับว่าแต่งดี ชวนอ่าน สมควรพิมพ์รักษาไว้

ผู้ซึ่งแต่งฉันท์เยาวพจน์ ปรากฏในโคลงบานแพนกว่า ชื่อ "โมรา" แต่งเมื่อจุลศักราช ๑๒๔๖ (พ.ศ. ๒๔๒๗) เป็นเวลาล่วงมา ๕๐ กว่าปีแล้ว ได้ความว่านายโมรา ผู้นี้ เป็นทหารมหาดเล็ก มียศ เป็น เปซายันเทียบชั้นจ่านายสิบ แต่เรียกกันเป็นสามัญว่า "เปโมรา" ซึ่งนักหนังสือรุ่นเก่ารู้จักกันโดยมาก เพราะเปโมราเป็นผู้ชอบแต่งหนังสือชะนิดที่ขบขันโลดโผนมีปฏิภาณว่องไว และก็แต่งได้ดี ชวนอ่านให้เกิดความบันเทิงขึ้นได้ นับว่าเป็นศิลปของกวีอันหนึ่ง ยากที่จะเป็นได้ทุกคน ได้มีผู้จำบทกลอนที่เปโมราแต่งไว้ได้บางบท นอกจากที่มีอยู่ในฉันท์เยาพจน์นี้ เช่น :-

"หมอเอ๋ยจงฟังสาร คำโบราณท่านกล่าวมา

เป็นหมอให้ศึกษา เวชชศาสตร์และทางลม"
(ตำราเวชชศาสตร์ของเก่า)

ของเปโมราว่า

"หมอเอ๋ยจงฟังสาร คำโบราณท่านกล่าวมา
เป็นหมอให้ยกขา ขึ้นข้างหนึ่งแล้วจึงเบา"

และ

"อย่าเรียนกลองแขก ทำให้ใจแตก
มันไม่เป็นผล เร่ตีหน้าบ้าน
รำคาญหูคน เขาว่าเขาบ่น
ผู้คนนินทา

(ปฐมกกา)

ของเปโมราว่า

"จะเรียนกลองแขก อย่าตีให้แตก
จึงจะเป็นผล เที่ยวตีตามบ้าน
ทำการมงคล ไม่มีใครบ่น
ผู้คนนินทา"

คราวหนึ่ง ตามที่หลวงภักดีอดิสัย (ปาน วิมุกตกุล) เล่าให้ฟังว่า เปโมรา ตามเสด็จสมเด็จกรมพระยาดำรง

ฉันท์เยาวพจน์

(ตอน ๔ บทละคร)

บทร้อง

๏ จ้าจ้ามะเขือเปราะ กะเทาะหน้าแว่น พายเรือแอ่น ๆ
กะทั่งต้นกุ่ม ได้ผัวหนุ่ม ๆ ดีเนื้อดีใจ
ขอด้ายขอไหม เย็บผ้ายายชี เขาโห่กาลี
เขาตีโมงครุ่ม ขยุ้มหน้ากลอง สายบัวใบทอง
อาบน้ำท่าไหน อาบน้ำท่าวัด ได้แป้งไหนผัด
ได้กระจกไหนส่อง เยี่ยม ๆ มอง ๆ เจ้าขนมทอง เอย ฯ
๏ ผัดเจ้าล่อ ข้าวเหนียวสองห่อ ไม่พอกันกิน ฯ
๏ ไล่ให้ทัน ให้มันสองหัว ให้ผัวสองคน ฯ
๏ ดอกเอ๋ยดอกกุ่ม ได้ผัวหนุ่ม ๆ เจ้าก็ชุ่มจิตต์เอย ฯ
๏ ดอกเอ๋ยเจ้าดอกสร้อย สีนวลน้อย ๆ น่าเอ็นดู ฯ
๏ อมขยุกขยุย ไม้ไผ่ตายขุย มันนกลงหัว
ใครไม่เอากูเป็นผัว ฉิบหาย ๆ ฯ
๏ แม่หว้ายแม่วี แม่ปวดท้องขี้ กระโจนลงน้ำ ฯ

๏ มาละเหวยมาละวา แก้เอาผ้า นมยานโตงเตง ตะละลา ๆ ฯ

รวม ๗ บท

บทชยาย

๏ เมื่อนั้น โฉมเจ้าจ๋าจี้นาถา
อยู่เดียวเปลี่ยวใจทำไร่นา เพาะมะเขือแตงกวาเวลาจน
ให้วิบัติขัดเข็ญเป็นคราวเคราะห์ มะเขือที่เคยเปราะไม่เป็นผล
เกิดเป็นหนอนบ่อนเน่าเข้าปะปน กลับพิกลมากะเทาะน่าแว่นไป
นางละห้อยน้อยจิตต์คิดแค้น ลงเรือพายแอ่นเที่ยวไถล
อยากจะหาผัวหนุ่มให้กลุ้มใจ พายไปโดยจิตต์คิดคนึง ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ โล้

๏ โดนพุ่มกุ่มน้ำเข้าต้ำเฮือก หัวเรือเสือกเข้าตลิ่งนิ่งบึ้ง
ที่ต้นกุ่มหนุ่มปื๋อมากรออึง นางตะลึงขวยเขินสะเทิ้นอาย
ล้วนแต่พวกจิงโจ้กับเทิ้งเต้ง โย่งเย่งยุ่มย่ามอยู่หลามหลาย

นางมิได้ชอบจิตต์คิดระคาย ก็ย่างกรายขึ้นไปนั่งฝั่งนที ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๏ บัดนั้น ฝูงเด็กเป็นหมู่อยู่อึงมี่
ต่างเล่นสนุกคลุกคลี เห็นนางจ้ำจี้มานั่งเซา
นางนี้ท่วงทีจะเป็นบ้า ทางท่าง่วงโงกโศกเศร้า
จะล้อหลอกหยอกเล่นเช่นบอเบา พวกเราพรักพร้อมเข้าล้อมรำ
บ้างตบมือเลี้ยวลัดผัดเจ้าล่อ ข้าวเหนียวสองห่อไม่พอหม่ำ
บ้างเลียนล้อล่อหลอกออกท่าทำ ล้วนฝูงเด็กคลาคล่ำชุลมุน ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ กราวรำ

๏ เมื่อนั้น จ้ำจี้แค้นจิตต์คิดฉุน
ฉวยไม้ไล่ตีอยู่เป็นจุณ วิ่งวุ่นก้าวก่ายกระจายไป ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ บัดนั้น ฝูงเด็กหนีพลางทางปราไศรย
ไล่ข้าให้ทันอย่าพรั่นใจ ทั้งเผือกมันจะให้เอาไปกิน
ลางคนร้องว่าแม่อย่ากลัว จะให้ผัวสองคนมีทรัพย์สิน

นางแค้นวาจาน้ำตาริน ผันผินหยุดยั้งนั่งโศกี ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ โอด

◎ แล้วเหลียวเลแปรพักตร์ดูซ้ายขวา เห็นหลวงยายเดินมาน่าบัดสี

ดูผ้าผ่อนขาดวิ่นสิ้นดี สงสารยายชีรำคาญตา

ร่างกายแก่คร่ำทำงกเงิ่น ด่วนเดินสับส่ายคล้าย ๆ บ้า

สาวศรีมีจิตต์คิดศรัทธา ขอด้ายไหมเด็กมาเย็บผ้าชี ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

◎ เด็กเล็กล้อมกลุ้มรุมโห่ว่าชีบ้าผ้าโหว่ไม่เป็นอี้

ต้องอาบัติสังฆาปาจิตตี้ บ้างโห่ว่ากาลีหลวงชีโลน

ต่างคนหัวเราะเยาะเล่น บ้างตบมือเต้นเผ่นโผน

ต่างตีโมงครุ่มรุมตะโพน ที่โลนเข้าขยุ้มกุ่มหน้ากลอง ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ บัดนั้น โฉมนางนารีไม่มีสอง

เลื่องลือชื่อนางสายบัวทอง ก็เยื้องย่องเดินมายังท่าชล ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ เด็กหมู่อยู่หลามก็ถามไป จะอาบน้ำท่าไหนเที่ยวเดินด้น

นางแกล้งหลอกเล่นเป็นกล จะอาบชลลงท่าที่หน้าวัด
เด็กตามถามล้อต่อแย้ง จะเอาแป้งที่ไหนได้ไปผัด
เอากระจกไหนส่องมองชัด ของวัดเครื่องใช้ก็ไม่มี
นางสะเทิ้นเดินกรายอายเหนียม ทำเยี่ยม ๆ มอง ๆ จะย่องหนี
พอเห็นเรือเจ้าขนมสมยินดี ออกวาทีเรียกร้องขนมทองเอย
นางก็ลงโดยสารไปบ้านด้วย ร้องขายพายช่วยทำหน้าเฉย
ลอยล่องตามคลองชลาเลย ขนมทองแม่เฮ้ยอร่อยใจ ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ โล้

๏ เมื่อนั้น นวลนางจ้ำจี้ศรีใส
ครั้นฝูงเด็กหลวงชีลับลี้ไป อรไทยเยื้องย่างมาผึ่งชล ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ครั้นถึงจึงนั่งในพุ่มไม้ อยากจะได้ผัวหนุ่มที่กุ่มต้น
เห็นเท้งเต้งเรือลอยปล่อยวน เทพดลมากระทั่งผึ่งนที ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น เจ้าพระยาจิงโจ้โตกว่าหมี
เห็นนางรูปรวยสวยดี ทำที่นั่งซุ่มในพุ่มไม้

ให้มีจิตต์คิดรักนักหนา ดูหน้ายิ้มย่องผ่องใส
ควรจะเป็นคู่ครองต้องใจ คิดจะใคร่และเลี้ยวเกี้ยวพา
จึงมีวาจาปราไศรย พี่มีใจเอ็นดูแม่หนูจ๋า
มาอยู่ใยคนเดียวเปลี่ยวเอกา เชิญลงมากินหมากให้
ปากแดง ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

◎ เมื่อนั้น จ้าจี้พึงกิจแล้วคิดแหนง
เห็นรูปร่างผิดคนผิกลแปลง พูดจาน่าแคลงหลากใจ
จึงว่าข้านี้เป็นมนุษย์ ผิดเพศพิรุธจะรักใคร่
ท่านเอ็นดูพลูหมากไม่อยากไป ไม่พอใจปากแดงอย่า
แกล้งกวน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น จิงโจ้พึงถ้อยละห้อยหวล
ยิ่งแรงรักพักตร์กริ่มยิ้มยวล จึ่งกล่าวกลอนเป็นกระ
บวนชวนชิด ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ ส่งดอก

◎ ดอกเอ๋ยดอกกุ่ม ได้ผัวหนุ่ม ๆ ก็ชุ่มจิตต์

พี่เป็นเทวดาวราฤทธิ์ นฤมิตกายาลงมาชม ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ ดอกเอ๋ยดอกสร้อย สิ้นวลน้อย ๆ ก็พอสม
อย่าระคางห่างเหินเชิญภิรมย์ สมบัติพี่มีถมในนที ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ พึงเอ๋ยพึงคำ เฉื่อยฉ่ำเพราะฉิวเหมือนนิ้วจี้
ว่าผัวหนุ่มกลุ้มใจไม่ใยดี ไม่เคยเห็นเช่นนี้ข้ารำคาญ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

ร่าย ◎ เมื่อนั้น จึงโจ้พึงคำซ้ำสงสาร
จะต้องเสกมนตราวิชาการ ก็โอมอ่านตามบทกำหนดตัว
มือประณมว่าโอมขยุกขยุย ไม้ไผ่ตายขุยมันลงหัว
ขอพระเดชเวสสุกรรม์มาพันพัว ใครไม่เอากูเป็นผัวฉิบ
หายเอง ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ ตระรัว

◎ พอขาดคำซ้ำปาด้วยชานหมาก โดนปากนางเปาะ
ช่างเหมาะเหมง
นางสยองต้องมนต์คนเสงเคร่ง แล้วแลเล็งสพพักตร์ก็
รักกัน

แต่มารยาทำผวาว่าหวีดว้าย เจ็บอุทรจะขยายวาโยลั่น
จะหาที่ลี้ลับก็ยากครัน จึงอุบายผ่อนผันจะโจนชล
ทำเป็นทีร้องเล่นเช่นทารก ประณมมือเหนือออกสยองขน
ขึ้นยืนยั้งตั้งท่าสัปดน ทำเล่ห์กลกาลีที่ตลุง
จึ่งร้องว่าแม่ไหว้ใส่แม่วี แม่ปวดท้องเต็มทีก็โจนผลุง
ดำลงไปในน้ำทำพุ้ง ดูไพรพลุ่งผลุดผลอยลอยวน ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ รัว

◎ ครั้นเต็มกลั้นพลันโผล่โผหนี มันวนลามตามรี่ไม่เป็นผล
เล่นกาลีรี่ลอยออกรอบตน นางจ้าจี้สัปดนเสียงคนฮา
พวกชาวเรือชาวแพแลเห็น ว่าช่างเล่นสัปดนเหมือนคนบ้า
มันไม่อายชายหญิงในนาวา ต่างเฮฮาเย้ยเยาะหัวเราะอึงฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

◎ เมื่อนั้น จิงโจ้ตกจิตต์คิดไม่ถึง
หมายว่านางตกน้ำลงต้ำตึง โดดทลึ่งไปรับกลับขึ้นเรือ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ บัดนั้น พวกจิงโจ้เท้งเต้งล้วนเก่งเหลือ
เห็นหน้านางจิ้มจ้อนเหมือนหย่อนเกลือ ผิดผิวเนื้อแก้

ผ้าเห็นนมยาน
ต่างคนเต้นโลดกระโดดล้อ บ้างตบมือล่ออยู่ฉาดฉาน
ว่ามาละเหวยมาละวานำรำคาญ แก้ผ้านมยานโตงเตง
ตะลา
ต่างคนเยาะเล่นอยู่เช่นนี้ เหมือนแบบบทบาลีทารกว่า
คำพระพิศณุกรรม์สรรมา จึงจดจำตำรามากล่าวกลอน ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ เพลงเร็ว

บทร้อง

๏ คนเอ๋ยคนทรง รูปร่างบรรจง เขามาตกแต่งไว้ หน้าเจ้าขาว เหมือนดังลาวปอกไข่ ช่างงามกะไร เทวาสรรเอย ฯ

๏ ดอกไม้ห้อยหู สีชมพูห้อยบ่า คนทรงเขามา นั่งคอยถ้าช้าแล้ว พระทูลกระหม่อมฉัน เอย ฯ

๏ ขอเชิญเสด็จเอย ใช่ไม่เคยอยู่เมื่อไร
พ่อมาด้วยเรือก็กลัวจะช้า พ่อมาด้วยม้ามโนไมย
มาแล้วอย่าแวะอย่าเวียน อย่าให้เปลืองเทียนเปลืองไต้
มาแล้วก็จะหนีน้องไป ใครเลยจะรู้ว่าเสด็จมา เอย ฯ

๏ เชิญเอ๋ยเชิญลง เชิญพระองค์สี่ทิศ
องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์ นฤมิตลงมา
เข้าสู่น้องข้า เจ้าตาดำ เอย ฯ
๏ เชิญเอ๋ยเชิญลง เชิญพ่อบุญคง
มาลงโรง เอย ฯ
๏ ต้อยตริดติดต้อย เอาตัวไปห้อย
ที่โสนคางคก กินยาว่าจะให้ลูกตก
เจ้าโสนคางคก อกแตกตาย เอย ฯ
๏ กะเกยเลยละ กุ้งกะมุกไม้ ฯ
๏ กะเกยลำภู ใครมาแลดู เอากูออกก่อน สาวศรีพี่น้อง ตะต้องตังเม เลเพหัวหอม กระท่อมติงเปรียะ ฯ
๏ ตารอดปอดแฉ่ง ผัวนางแมงดา ฯ
๏ หมูบหมีบคีบชน มนไหม้ไห้หา เลขผาหัวแดง กินแตงโมดิบ ฯ
๏ ปึกกะทารา หมาน้อยคาบกะลา สักกะผลุงตุ้งเหม่งฯ

รวม ๑๑ บท

บทชวย

๏ เมื่อนั้น จิงโจ้โกรธาพาสมร

จูงนางพลางไล่ตลุมบอน ตีต้อนบ่าวไพร่อยู่ไปมา
จึงว่าเหม่ไฉนอ้ายเหล่านี้ มาฮาโห่มเหยี่เล่นหวา
มึงมิได้เกรงจิตต์คิดอาญา อ้ายคนใดร้องตะลาจะจับตัว ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น เท้งเต้งขนพองสยองหัว
ต่างรู้ว่าผิดคิดกสัว หลบลี้หนีตัวไม่อื้ออึง ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ขุนชะเลหายพิโรธไม่โกรธขึ้ง
ก็จูงนางคลาไคลใจคนึง อย่าดื้อดึงเยื้องย่องเข้าห้องใน ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ นั่งแนบแอบกายสายสมร วิงวอนมิ่งมิตรพิศมัย
พี่รักเจ้าเท่าเทียมหฤทัย จะเลี้ยงเจ้าเป็นใหญ่กัลยา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จ้ำจี้อายจิตต์ประดิษฐ์ว่า
อย่าพิไรใส่สรรพรรณา ฉันไม่เชื่อวาจาที่พาที ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ คำโลมชาตรี

๏ น้องเอ๋ยน้องแก้ว บุญแล้วพบกันอย่าหันหนี
จะดึงดื้อถือใจไม่ใยดี วันนี้ตายราบไม่หยาบคาย

เป็นไรเป็นไปไม่ฟังเจ้า เวลานี้พี่เมานะโฉมฉาย
เข้าประคองต้องหัตถ์สัมผัสกาย หลงสะเบยเลยสบาย
ฤทัยบาน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น จ้าจี้ยอดอนงค์สงสาร
แสนภิรมย์ชมเชิงละเลิงลาน นงค์คราญสุขสมภิรมย์ใน
อยู่แสนสำราญนานมา แต่บุตรีบุตรานั้นหามีไม่
ขุนชะเลน้อยจิตต์ผิดใจ คิดจะใคร่บ่วงบนหาคนทรง
ก็กวักเรียกสาวใช้มาในที่ จึงมีวาจาโดยประสงค์
เจ้าเร่งไปหาตาเฮียกง ให้จัดแจงคนทรงมาบัดนี้ ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ

◎ บัดนั้น สาวใช้ประณตบทศรี
รับคำอำลาไม่ช้าที่ ออกมายังที่กลางนาวา ฯ

ฯ คำ ฯ ชุบ

◎ มาถึงศาลเจ้าลำเจียก ร้องเรียกเฮียกงส่งภาษา
แปลเป็นคำไทยท่านใช้มา ให้หาคนทรงไปลงโรง ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

◎ บัดนั้น เฮียกงก็งเถ้าคุยโผง

อั้วลื้อขื่อไล้นัยน์ตาโพลง เห็นชาวในใจโปร่งน้ำลายพรู
จึ่งว่ามาเจียะเหลาเฮียะก่อน อั้วเป็นนายอากรกระเป๋าอู๋
แล้วจึ่งตอบไปได้เอ็นดู ราชการก็รู้อยู่ด้วยกัน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น สาวใช้เคืองขุ่นหุนหัน
อย่าลดเลี้ยวเกี้ยวพาให้ช้าครัน ข้าเกลียดขี้ฟันนายอากร
จงรีบจัดแจงแต่งไว้ จะอยู่ช้าไม่ได้ข้าลาก่อน
แม้นทรงไทยใส่ทับร้องรับกลอน สั่งแล้วบทจรกลับไปฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ มาถึงจีงก้มประณมกร ทูลไทยภูธรเป็นใหญ่
จัดไว้ได้สิ้นทั้งจีนไทย ภูวไนยจงทราบพระบาทา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น เจ้าพระยาจิงโจ้โอ่อ่า
จัดแจงแต่งตนสนลานมา ชวนสุดาไปศาลเทวัน ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ครั้นถึงจึ่งนั่งที่เก้าอี้ พร้อมหมู่เสนีย์สาวสรรค์
จึ่งให้คนทรงมาลงพลัน ให้พร้อมกันโทนทับคอยรับตี ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น นางมัตมารยาหน้าผี
จึงจัดธูปเทียนพานมาลี พนมมือถือดีแล้วหลับตา
พวกลูกคู่โทนทับก็รับร้อง ตามทำนองแบบบทกำหนดว่า
แม่คู่คนเคยก็เอ่ยมา เป็นบทกลอนวอนว่าทันใด ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ คนเอ๋ยคนทรง รูปร่างบรรจงเขาแต่งไว้
หน้าขาวเหมือนหนึ่งลาวปอกไข่ งามกะไรเทพสรรกลั่นมา
ดอกไม้มาร้อยห้อยหู ซัดสีชมพูขึ้นห้อยบ่า
คนทรงมานั่งคอยถ้ารา ช้าแล้วพระทูลกระหม่อมเอย
แล้วว่าเชิญเอ๋ยเชิญลง เชิญพระองค์สี่ทิศที่คิดเฉลย
องค์ไหนศักดิ์สิทธิ์นิมิตต์เลย ลงมาเชยน้องข้าเจ้าตาดำ
ยังแถมขอเชิญเสด็จเอย ใช่ไม่เคยเมื่อไรพระไทยป๋ำ
มาแล้วอย่าแวะอย่าเวียนซ้ำ อย่าทำให้เปลืองไต้เล่นไฟเทียน
มาเรือช้าก็มาม้ามโนไมย แล้วหนีน้องไปทำหันเหียน
ใครจะรู้ว่าเสด็จมาเยี่ยมเยียน ทำถือเทียนสั่นรัวตัวโอน
ยังไม่ทรงสนิทจิตรหลง ขอเชิญพ่อบุญคงศีร์ษะโกร๋น

จงมาลงโรงข้าแล้วท้าโทน ทำโยกโยนโย้ตัวหัวโคลง ฯ

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ร่าย ◎ ก็เร่งร้องเร็วรี่ให้ถี่เข้า มิใช่เจ้าใช่นายผีตายโหง
นางมตเท็จมารยาหน้าโกง ทำโคลงกลอกหน้าตาปรือ
ต่างหมอบกราบราบถามตามสงไสย ท่านเสด็จมาแต่ไหน ฤๅกระสือ
จะเสวยหมูหนามน้ำจัณฑ์ฤๅ ลูกช้างจะไปซื้อมาบวงบน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

◎ บัดนั้น นางมตวางเรื่อยเปื่อยปน
แม้นจะให้ศักดิ์สิทธิ์ติดกำนล จะบวงบนสิ่งใดไม่ได้การ
ข้านี้คือผีตาเมืองเหนือ ที่พลัดตกต้นผักเบี้ยกำแพงฐาน
ศักดิ์สิทธิ์ฤทธิ์ระบือออกชื่อนาน เราเป็นผีโบราณชาญไชย ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ขุนชะเลเชื่อทรงไม่สงไสย
จึ่งว่าท่านตาเมืองเรืองไชย จงเมตตาข้าให้มีบุตรา
ด้วยนางจ้ำจี้เป็นที่สุด ไม่มีบุตรสืบสายไปภายน่า

ท่านจงปราณีมีเมตตา จะถวายมาลาละครยก ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เจ้าเมืองตัวดีผีโกหก
ทำโคลงหันเหียนเวียนวก มือกอดอกแหงนหน้าหลับตาปรือ
ผเอิญทายพอเหมาะฉะเพาะถูก ว่าท่านอยากมีลูกผู้ชายหรือ
จะได้ชมสมคำที่ล่ำฤๅ แม้นนับถือต้องกำนลบนตัวงอ
ละครยกโรงละไพไม่เป็นผล จะแก้บนก็เอาเหรียญติดเทียนล่อ
คิดสิ่งใดจะได้สมอารมณ์พอ จะต่อบุตรวงศ์อย่าสงกา ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น เจ้าพระยาจิงโจ้โมหา
เชื่อถือซื่อใจในวาจา ก็รับว่าให้กำนลบนบัจจัย
พอผีออกพลบค่ำสำราญรื่น ก็กลับคืนเข้าห้องค่อยผ่องใส
จูงกรจ้ำจี้ด้วยดีใจ สู่ที่ห้องในกับชายา ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๏ นั่งแนบแอบนางพลางพิไร เราจะได้สมมาตรปรารถนา

เสียแรงได้บวงบนสนทนา จะถวายเงินตราเจ้าตาเมือง
ว่าจะได้บุตราอย่าร้อนจิตต์ ขอพี่ต้องลองนิดเถิดเนื้อ
เหลือง
จะสร้างสัตว์ปัฏิสนธ์ให้ชนเนือง จึงรุ่งเรืองศาสนาตถา
คต ๒

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น จ้ำจี้บัดกรค้อนขยด
นี่อะไรใคร่อ้างสร้างพรต ไม่ศรัทธาอย่ามาจดจะเจ็บองค์ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ น้องเอยน้องแก้วพี่ บาลีกล่าวไว้อย่าไหลหลง
แม้นผู้ใดไม่สร้างสืบสุริยวงศ์ ไม่พบองค์เมตไตรยไปนรก
เป็นคนกำม์หนาชะตาหมัน จะศูนย์สั้นพวกพรรคอัก
กะฎก
พระศรีธาตุยังไม่ตัดสลัดยก ท่านยังอุปถัมภกไว้แทนองค์
ก็นี่เราเป็นมนุษย์บุถุชน จะไว้ต้นไม่สร้างทางนิสงส์
เห็นจะต้องสู่อะบายบ่ายตรง เชิญเจ้าลงแต่ผู้เดียวให้
เปลี่ยวใจ ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ ทรงเอยทรงสัตย์ อย่าเพ่อตัดเมียรักผลักไส
น้องนี้กลัวนรกตกลงไป ภูวไนยอย่าพิโรธโกรธเมีย
ฉะเพาะสร้างอย่างไรมิได้ว่า จงเมตตาอย่าผลักให้ตักเตี้ย
น้องกลัวไฟลามมาตามเลีย จะทำเยียอย่างไรได้ปราณี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ แค้นเอยแค้นจิตต์ เมื่อกี้ขัดตัดจริตสบัดหนี
ยมบาลท่านคงเห็นดอกเช่นนี้ ถึงไฟลามตามจี้ก็ช่างใครฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ทูลเอยทูลหัว ที่หลังไม่เล่นตัวผลักไส
อย่างให้ถึงยมบาลรำคาญใจ อรไทยซบพักตร์ลงโศกี ฯ

ฯ โอด ฯ

๏ เมื่อนั้น ขุนชะเลเจ้ากระบวนสรวลศรี
สมจิตรคิดหมายอุบายดี ประโลมปลอบชอบที่ยียวน
นิ่งเสียเถิดน้องอย่าร้องให้ พี่มิได้ทิ้งขว้างคิดห่างหวน
เวลานี้ดึกชัดสงัดจวน ก็ชื่นชวนม่อยพับหลับไป ฯ

ฯ ตระ ฯ

๏ ขุนชะเลนอาเสนาทนิมิตต์ฝัน เลยละเมอเพ้อพรั่น
หวั่นไหว

นางจ้าจี้ตื่นกระหนกตกใจ อรไทยปลุกสั่นขึ้นทันที ฯ

ฯ เจรจา ฯ

๏ เมื่อนั้น จิงโจ้ตกจิตรคิดว่าผี
ครั้นรู้สึกนึกได้ใจดี จึ่งว่าพี่ฝันเพ้อละเมอไป
ก็เล่าความตามสุบินจนสิ้นเรื่อง พอแสงทองรองเรือง ประเทืองไข
ต่างชำระพักตร์ผ่องละอองใย สำราญใจตรองตรึกนึก ยินดี
จิงโจ้สงไสยในเรื่องฝัน เหหันคิดหวนชวนจ้าจี้
ออกมาหน้าเก๋งแก้วมณี นวลนางจ้าจี้ก็ตามมา ฯ

ฯ เสมอ ฯ

๏ ครั้นถึงจึ่งนั่งบนเก้าอี้ พร้อมหมู่เสนีย์อยู่ถ้วนหน้า
จึ่งว่าใครเป็นครูรู้ตำรา จงมาทำนายทายสุบิน ฯ

ฯ เจรจา ฯ

๏ บัดนั้น ตารอดปอดแหล่งผู้แจ้งสิ้น
เป็นผัวนางแมงดายุพาพิน ชาววารินนับถือออกชื่อครู
จึงน้อมกายขอทายทำนายฝัน เคยสำคัญพูดฉลาดไม่ บาดหู

เวลานี้ฤกษ์ยามงามพอดู เชิญท่านผู้ฤทธิแรงจงแจ้ง
ความ ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ขุนชะเลฟังตารอดปอดแฉ่งถาม
เล่าสุบินสิ้นข้อให้พองาม กล่าวไปตามเรื่องวิกลแต่ต้นมี
ว่าคืนนี้ใกล้แจ้งจวนไก่ขัน หลับสนิทนิมิตต์ฝันวิเศษศรี
ว่าเสียงปี่ต้อยตะริดติดตอยดี แล้วเรานี้เสียใจให้ขัดเคือง
ด้วยไม่มีบุตรามาสืบสาย ยิ่งน้อยจิตต์คิดอายจะลือเลื่อง
ไม่อยากอยู่อดสูแก่ชาวเมือง คิดแค้นเคืองจะผูกศอ
มรณา
ก็วิ่งไปที่ต้นโสนน้อย เอาเชือกผูกตัวห้อยกิ่งพฤกษา
หวังจะให้บรรไลยไม่คืนมา บันดาลเทวดามาช่วยทัน
ยังมีคางคกกายสิทธิ์ สำแดงฤทธิ์เต้นหยอยมาลอยหัน
แล้วร้องว่าจะให้ยาสำคัญ ใครกินพลันลูกตกดกทุกคน
ท่านอย่าเพ่อตายทำลายชีพ จงเร่งรีบกลับไปจะได้ผล
จงเอายานี้ไปไว้แก้จน ว่าแล้วทำกลอกแตกตาย
เราได้ยาคลาไคลไปสักครู่ พอพบอ้ายตุ๊ดตู่ปลาดหลาย

มันอยู่ในกระบอกไม้ไผ่ลาย พอเห็นคนเดินกรายก็ออกมา
มันพูดได้เหมือนคนพิกลหลาก ร้องเรียกให้กินหมากปากแดงจ้า
เราก็แวะเข้าไปได้เจรจา มันอวดว่าจะทำนายซึ่งร้ายดี
ว่าท่านนี้อยากมีบุตรา จะนับยามสามตาให้ถ้วนถี่
เราเข้าใจในทางข้างโหรี แล้วนับนิ้วพลิ้วจี้จับยาม
ว่ากะเกยเลยละกุ้งกะไล่ ถึงมุกไม้แล้วจึ่งว่าท่านอย่าขาม
จะได้บุตรชายชาติฉลาดงาม เราก็ถามต่อไปเมื่อไรมี
มันจึ่งจับนับไล่ไปเป็นคู่ ว่ากะเกยลำภูทำจดจี้
แล้วใครมาแลดูตามคัมภีร์ กูนี้ออกก่อนเป็นกลอนไป
กินข้าวกับเกลือเหลือให้น้อง อีกตะต้องตังเมเลเพไล่
หัวหอมกระท่อมติงเปรียะไป แล้วบอกให้เดือนนี้จะมีครรภ์
เราได้ฟังตุ๊ดตู่ผู้วิเศษ ก็ดีใจได้สังเกตจำมั่น
พอพวยพุ่งรุ่งแจ้งแสงหิรัญ ก็ตื่นพลันเท่านี้ช่วยทาย ฯ

ฯ ๒๖ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น โหรรอดปอดแฉ่งแจ้งขยาย

จึ่งคูณเลขนับยามตามอุบาย คำก็คล้ายเด็กเล่นเป็นตำรา
ว่าหมุบหมิบคีบชมหม่นไหม้ ให้หาใส่ซ้ำเสกว่าเลขผา
หัวแดงกินแตงโมดิบมา แล้วทายว่าฝันนี้ดีสุดใจ
ซึ่งคางคกเทวดามาบอกเหตุ สมจิตต์เจตนาบังเกิดทุกสิ่งได้
เพราะจะมีบุตราเหมือนว่าไว้ จะเรืองอิทธิฤทธิไกร
ไชยโย ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ขุนชะเลฟังทายไม่หายโง่
ว่าเมื่อใดจะได้ลาโภ จะมีทุกข์สุขโขประการใด ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ บัดนั้น ตารอดปอดแฉ่งสำแดงไข
แล้วนับยามสามตาว่าไป จำได้แต่เล็กเป็นเด็กซน
นับยักว่าบักทารา หมาน้อยคาบกะลาไปทั้งขน
แล้วต่อว่าสักกะผลุงตุ้งเหม่งวน ทั้งลาภเหมาะเคราะห์
ปนจะเป็นไภย
จึ่งน้อมกายทายว่ามหาลาภ แต่เคราะห์คาบร้ายแปมมา
แกมใส่

เม้นมีบุตรสมจิตรที่คิดไว้ ข้างน่าไปท่านจะม้วยด้วย
บุตรา
ขอท่านจงระวังสังเกตไว้ ของแสลงสิ่งใดย่อมพิษกล้า
ด้วยข้าวเหนียวน้ำผึ้งก็เป็นยา เสวยอย่าแหรกกระสาย
นมควายเลย
เพราะเหตุเพศท่านเป็นจิงโจ้ ผึ้งกับควายไภยโยอย่า
เสวย
ทั้งข้าวเหนียวก็เป็นคู่สัตรูเคย เวรอาฆาฏชาติเลยที่ล่วงมา
เพราะเทพตุ๊ดตู่ผู้อาเพศ จึ่งแจ้งเหตุในนิมิตต์ปฤษณา
สำแดงเรียกกินหมากปากแดงทา จะพรรณาให้เลอียด
ขี้เกียจแปล
อยากจะใคร่แจ้งความถามตุ๊ดตู่ ด้วยท่านรู้เข้าใจทั้ง
ไขแก้
ข้าพเจ้าต่ำต้อยรู้น้อยแท้ ทำนายแต่ตามฉะบับบังคับมา ฯ

ฯ ๑๔ คำ ฯ รัว

บทร้อง

๑ ลูกสาวใครเอย ลูกสาวชาวเหนือ ทาขมิ้นเป็นเนื้อ

ทำอะไรก็ไม่เป็น หุงข้าวตะละหม้อ สิ้นฟืนเป็นเกวียนเข็ญ ทำอะไรก็ไม่เป็น อีหน้าทะเล้นไม่มีอาย ฯ

๏ ลูกสาวใครเอย ลูกสาวชาวใต้ มีท้องต้องไส้สาละใจอุแม่นา ฯ

๏ วันเอ๋ยวันนี้ พี่จะไปคล้องช้าง ข้ามทุ่งเหวบาง ข้ามเขามะโนรมย์ ข้ามเขินเนินไสล ข้ามไม้ไพรพนม ปากพี่ก็ร้องชม มือก็ไขว่ชะลอมพลาง มือข้างโน้นจะไขว่ลี่ มือข้างนี้จะไขว่ห่าง เก็บได้ใส่หลังช้าง มาฝากเอวบางอุแม่นา ฯ

๏ ผัดพ่อผัด ช้างงาลัด แทงคนไม่เข้า ฯ

๏ ช้าง ๆ ช้างตัดเต่าร้าง ช้างกินใบไผ่ วัวกินหญ้า ม้ากินสลัดใด เจ้าสังศิลป์ไชย ทาขมิ้นเหลืองอ่อน บุหรี่บ้าหรั่น นางจันตะละแมะ นางสั้นหน้าแกะ โจ๋งจ๊ะกะโจ๋งลิ่ง ฯ

๏ เจ้าเนื้อละเอียดเอย ช้างเข้าพะเนียด แม่มิให้เจ้าไปดูช้างนั้นตกน้ำมัน มันก็คลั่งเป็นบ้าอยู่ แม่มิให้เจ้าไปดูบุญชูเจ้าคนเดียว เอย ฯ

บทขยาย

๏ เมื่อนั้น เจ้าพระยาจิงโจ้โมหา
หลงเชื่อโหรรอดทายเจรจา ทั้งปรีดาทุกข์ถมกมมทวี
พอเจ้าขนมทองมาร้องขาย กับนางสายบัวทองผ่องศรี
พอเห็นให้มีจิตต์คิดยินดี จึ่งถามนางจ้ำจี้ว่าลูกใคร ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น นวลนางจ้ำจี้ศรีใส
ด้วยจิตต์คิดหึงตะบึงไป จึ่งว่าให้แเสนชั่วตัวกาลี
อีคนนี้ลูกสาวเขาชาวเหนือ ทาขมิ้นเป็นเนื้อน่าบัดสี
ทำอะไรก็ไม่เป็นไม่เห็นดี จะหุงข้าวแต่ละทีสิ้นฟืนเกวียน
จะให้ทำสิ่งใดก็ไม่เป็น อีชาติข้าหน้าทะเล้นเหมือนแกลังเขียน
ไม่มีอายขายขามสิ้นความเพียร อย่าวนเวียนถามไถ่ไม่อยากยิน ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น นางสายบัวสดับก็กลับผิน

สะบิ้งสะบัดขัดแค้นนางแสนลิ้น มาหยาบช้าว่าสิ้นทุกสิ่ง
ไป
นางคนท้ายจึ่งถามไปตามเลย ว่าลูกสาวใครเหวยข้า
หมั่นไส้
นางสายบัวตอบความตามบทไป ว่าลูกสาวชาวใต้ตาม
ชายมา
แม้นมีท้องต้องไส้ไม่รู้ เพราะมากชู้หนุ่ม ๆ ที่กุ่มท่า
ท้องโตไม่รู้ตัวมัวหลับตา ก็สะสาใจมันเท่านั้นเอง ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น จ้าจี้แสนโกรธกระโดดเหยง
น้อยหรือว่าได้ไม่ยำเกรง พวกเท้งเต้งจับมาจะฆ่าตี ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ บัดนั้น เท้งเต้งฟังคำนางจ้าจี้
ต่างลงเรือเล็กไล่ไปคลุกคลี ขุนชะเลให้ทีมิให้ทัน ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

◎ บัดนั้น นางสายบัวตกใจไหวหวั่น
รีบจ้าหนีไปมิให้ทัน พวกเท้งเต้งเหหันกลับมา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น จ้ำจี้แค้นจิตต์ด้วยอิจฉา
เห็นสามีให้ที่แก่เสนา นางข่วนค้อนค่อนว่าสาระพัน ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น เท้งเต้งกองตระเวรเจนกำปั่น
ได้ข่าวคชเผือกพลายหมายสำคัญ มาก้มเกล้าอภิวันทน์
บอกข่าวพลาย ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น จิงโจ้ชื่นชมสมหมาย
หูไวใจเร็วทั้งวุ่นวาย จึ่งสั่งเสนานายให้เตรียมพล
เราจะไปโพนช้างในกลางป่า อย่าได้ช้าเร็วรัดจัดพหล
โขลนทวารควาญหมอที่รู้มนต์ ให้เตรียมพลพร้อมไว้ในบัดนี้ ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เท้งเต้งกราบลามาเร็วรี่
ไปกลางนาวาไม่ช้าที่ ขวาซ้ายนายมีเป็นกอง ๆ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ จึ่งหมายจ่ายแจกกันทั่ว ให้จัดแจงเตรียมตัวสิ้นทั้งผอง

ครบเสร็จเร็วไวดังใจปอง ก็รีบกลับมาสนองขุนชะเล ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น จิงโจ้ดีใจไม่หวนเห

สมอารมณ์สมมาตรคาดคะเน จะจับสารตัวเอ้เศวต พลาย ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ จึ่งว่าวันเอ๋ยวันนี้ พี่จะไปคล้องช้างอย่าหมางหมาย

ต้องข้ามทุ่งเหวบางทางสบาย ดำรงกายข้ามเขามโนรมย์

ข้ามทั้งโขดเขินเนินไสล ข้ามดัดลัดไม้ระรื่นร่ม

ต้องบุกป่าผ่าไม้ไพรพนม ปากพี่ชมมือจะไขว่ชะลอมพลาง

เจ้าทายว่ามือไหนจะไขว่ถี่ หรือมือนี้พี่ไซร้จะไขว่ห่าง

แล้วจะเก็บผลไม้ใส่หลังช้าง ฝากเอวบางจ้ำจี้พี่เดียวเอย ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น จ้ำจี้พึงว่าหน้าเฉย

ยังเคืองแค้นแน่นใจไม่สะเบย เชิญไปเชยชมป่าให้สา
ใจ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น จิงโจ้ปลอบนางอย่าหมางไหม้
พี่จะรีบลีลาศประพาสไพร อรไทยจงอยู่ช่วยดูการ
สั่งพลางจัดแจงแต่งตน แปรงขนสร้อยคาดดูอาจหาญ
แพรระบายสายรัดสะเอวพาน ปลอกสังวาลย์สวมศอ
ละออตา
แต่งเสร็จยุรยาตรผาดผาย ขี่จิงโจ้ตัวนายกำลังกล้า
เร่งให้เคลื่อนคลาดยาตรา ไปข้ามทุ่งเหวป่ามโนรมย์ ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

◎ มาถึงเหวบางทางรก เร่งยกโยธาเข้าป่าร่ม
พุ่มพงดงไม้ไพรพนม ก็ข้ามเขามโนรมย์ชมเพลิน
หินชะโงกโกรกตรอกงอกงุ้ม เป็นติ่งตุ่มตั้งแง่แลเขิน
ดั่งคนแกล้งแต่งปั้นเป็นชั้นเนิน รีบด่วนเดินข้ามตัด
ลัดไพร ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ ชมดง

๏ เห็นพิหคนกสลับจับพฤกษา เอนกนับคณนามิใคร่ได้
บ้างจับคู่คู่เคียงเรียงพิไร เลียบไม้โผผินแล้วบินจร
มะกล่ำเกลือเหลือดีสีอร่าม บุหรี่พระรามแลกระเช้าสีดาสลอน
แม้นจ้าจี้เจ้ามาในดงดอน จะวิงวอนให้พี่สอยมาร้อยพวง
จึ่งจักไม้มาไขว่ชะลอมใส่ จะเก็บไปฝากน้องประคองหวง
มือไขว่ห่างไขว่ถี่มีคนท้วง ไม่เคยไขว่ใจห่วงถึงนวลนาง
เก็บมะกล่ำตาหนูกับบุหรี่ กระเช้าสีดาได้ไม่หมองหมาง
อุตส่าห์เก็บเหน็บไว้ใส่หลังช้าง ฝากเอวบางขนิษฐาข้าคนเดียว
เห็นสัตว์จัตุบาทประหลาดร้าย ทั้งเสือสีห์หมีควายฤทัยเสียว
เร่งให้เคลื่อนพหลพลเกรียว ท่องเที่ยวแสวงหาคชาธารฯ

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงกลางพงดงใหญ่ เห็นหมู่คชขวักไขว่ในไพรสาณฑ์

สั่งให้ตั้งพลับพลาอย่านาน จะตักโพนคชสารในที่นี้ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ บัดนั้น เสนาพร้อมกันขมันขมี
เกณฑ์ไพร่ตัดไม้ในพงพี คลุกคลีชวนกันให้ทันการ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

◎ ทั้งจิงโจ้เท้งเต้งเร่งรัด บ้างตัดไม้หลักปักกันสาร
ทำที่ทับพลับพลาไม่ช้านาน ก็เสร็จการตั้งมั่นในทันที ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ ที่ชำนาญชาญป่ากล้าหาญ ก็ขี่สารต้อนโขลงโยงมามี่
เลือกคัดจัดไว้ให้พอดี คอยฟังธิบดีจะสั่งมา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ขุนชะเลชัยชาญชำนาญกล้า
ยุรยาตรขึ้นประทับพลับพลา คอยดูคชากลางแปลง ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

◎ บัดนั้น เสนาฝ่ายสารชาญกำแหง
ให้ขับพวกคชสารร้ายแรง แทรกแซงเข้าคล้องจ้องคันจาม ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น หมอสารชาญไชยมิได้ขาม
ขับพลายรายแทรกเข้าแหวกตาม เลือกดูผู้งามก็คล้องพลัน
ควาญค่อยถอยขยับกลับคช เชือกบาศปลดปล่อยทิ้งให้วิ่งหัน
บ้างคอยรับจับหลักชักเชือกพัน พวกพลายกันแซงแก้เข้ารับงา ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น โขลงเถื่อนคชสารพล่านนักหนา
ชุลมุนวุ่นวายเป็นโกลา นางแปลกแทรกหน้าคอยระวัง
ยัดเยียดเบียดร้องคนองวิ่ง ที่ลูกน้อยพลอยกลิ้งหกล้มปึง
ดิ้นตลุบแม่ทุบเสียงดังปึง ลุกขึ้นได้เซซังเข้ากินนม
บ้างวิ่งแหวกแตกโขลงตะโพงร้อง ทำคนองอาละวาดเสียงขรม
ไล่แทงคนดูบ้างตรูล้ม ทั้งหญิงชายวิ่งกลมพันละวัน ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ อ้ายที่สัปดนคนกล้า เข้าล้อล่อหน้าทำแข็งขัน

ว่าผัด ๆ ช้างงาลัดไม่กลัวมัน ไล่ไม่ทันแทงเรามิเข้าเลย
พลายกำลังคลั่งใจไล่ตะเพิด เลยตะเลิดมืดหน้าลงงาเสย
เที่ยวรุกรานบ้านป่าเสียงวาเวย ว่าช้าง ๆ มาละเหวย-
ระวังตัว
เห็นคนตัดเต่าร้างอยู่กลางป่า ไล่ลงงาแทงผิดหวิด ๆ หัว
พบกอไผ่เขียวเคี้ยวกินนัว ริมฝูงวัวกินหญ้าที่นาปรัง
มีม้าแดงแฝงตนต้นกฐิน เข้าแอบกินสลัดใดไม่เหลียว-
หลัง
เจ้าพลายตรงงามาม้ามรณัง แล้วเลยคลั่งเข้าป่าพนาลี ฯ

ฯ ๙ คำ ฯ เชิด

๏ มาจะกล่าวบทไป คือเจ้าสังข์ศิลป์ไชยเรืองศรี
ขณะนั้นยังเที่ยวหลงในพงพี จะไปหาฤๅษีพอพบพลาย
ก็พลอยวิ่งเริดเตลิดไป เห็นพันไภยตรึกตรองเที่ยว
มองหมาย
อยากจะหาคู่ครองประคองกาย ค่องเยื้องกรายหน้า
นวลกระบวนดี
รูปทรงผิวผัดประภัสสร ทาขมิ้นเหลืองอ่อนละออศรี
เยื้องย่างมาถึงห้างนางนารี ขายบุหรี่บำหรุ่นพรรณนา

เห็นสองสตรีพี่น้อง นั่งชะม้ายขายของลอองหน้า
ให้คิดรักทักถามตามราคา เจ้าแก้วตาขายบู้หรี่กี่ตัวเฟื้องฯ

ฯ ๘ คำ ฯ เจรจา

◎ บัดนั้น นางสั้นหน้าแกะเนื้อเหลือง
ว่าบู้หรี่นี้แปลกขายแขกเมือง ฉุนที่สุดจุดไม่เปลืองสอง
ตัวไพ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น เจ้าสังข์ต่อสามตามวิไสย
ถ้าดีแท้เป็นจำนำกันร่ำไป แต่บ้าหรั่นนั้นเท่าไรแม่
หนูเล็ก ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ บัดนั้น นางจันตะละแมะพึ่งรุ่นเด็ก
ว่าบ้าหรั่นตรางุ่นฉุนกว่าเจ๊ก ขวดละเหรียญอย่างเล็ก
เมาขมำ
เจ้าสังข์คนดื้อซื้อบ้าหรั่น ไขไม่ทันต่อยขวดเทดวดคว่ำ
ดื่มอดหมดเมากลอกเกลือรำ ร้องโจ๋งถ้ำโจ๋งถิ่งเหมือนลิง
โลน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ กราวรำ

๑ บัดนั้น ฝูงเด็กทั้งหลายหมายว่าโขน
พากันมาดูเขารำโทน บ้างก็เต้นโลดโผนเสียงเฮฮา
ที่ลูกเล็กเด็กน้อยก็พลอยแต้ บ้างรบแม่อยากจะไปร้องไห้จ้า
แม่ปลอบห้ามปรามตามตำรา เหมือนบทว่าเจ้าเนื้อละเอียดเอย ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เวลานี้ช้างเล่าเข้าพะเนียด บ้างแตกโขลงวิ่งเสียดลงงาเสย
แม่มิให้เจ้าไปดูเขาเลย ช้างมันเคยตกน้ำมันเป็นบ้าใจ
เจ้าบุญชูอยู่เรือนเป็นเพื่อนแม่ อย่าพลอยแต้ตามเขานั้นไม่ได้
คำมารดากล่อมบุตรนี้สุดใจ กำหนดไว้เพียงนี้ที่มีมา ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

บทร้อง

๑ โพนเพนเอย กะเด็นสายนาค น้ำท่วมฟาก
กระจายดอกพริก อีแม่ระริก อีแม่ระรวย

ตัดตองกล้วย มารองบายศรี รัศมีตี ฆ้องน่าวง
อ้ายคงเป่าปี่ กระดี่ชะมด อ้ายคดตีแฉ่ง
ค้างคาวปากแหว่ง อุ้มลูกมาดู สะดุดขี้หมู
สะดุดขี้หมา หกล้มปากแตก สะดุดหญ้าแพรก
แตกเสียทำเนา พี่เพรานกกระจอก ผักบุ้งหญ้างอก
ทองหลางใบมน ชนก้นยายมอญ ปี่ตประตูใส่กลอน
นอนเสียกลางวัน ไก่ขันเอ๊กเอ๊ก ฯ

◎ ตั้งไข่ล้ม มาต้มไข่กิน ไข่ตกดิน
ใครอย่ากินไข่เน้อ ฯ

◎ ไกวแขนเสีย จะด่วนไป ลูกร้องไห้
ด่วนไปด่วนมา ฯ

◎ ตบมือแปะ ๆ ว่าจะได้กินปลา ไปถึงศาลา
ก็จะให้กินนม ฯ

◎ แม่ใครมา น้ำตาใครไหล ได้เบี้ยสองไพ
ติดก้นแม่มา ฯ

◎ จันทร์เจ้าเอย ขอข้าวขอแกง ขอแหวนทองแดง
ผูกมือน้องข้า ขอช้างขอม้า ให้น้องข้าขี่
ขอเก้าอี้ ให้น้องข้านั่ง ขอยายชัง

เลี้ยงน้องข้าที่ ขอยายมี เลี้ยงน้องข้าเถิด ขอยายเกิด เลี้ยงตัวข้าเอง ฯ

๏ อ้ายตุ๊กแกเอย ตัวมันลายพร้อยๆ งูเขียวตัวน้อย ห้อยหัวลงมา คนนอนไม่หลับ มากินตับเสียเถิดวา ฯ

๏ เจ้าเนื้อนุ่มเอย อุ้มเจ้านักจะเคยมือ วางเจ้าลงเสียบ้างเถิดฤๅ บุญลือเจ้าคนเดียวเอย ฯ

๏ เจ้าเนื้อลมุนเอย เนื้อเจ้าอุ่นเหมือนสำลี แม่มิให้ผู้ใดต้อง เนื้อเจ้าจะหมองศรี ทองดีเจ้าคนเดียว เอย ฯ

๏ เจ้าทรามสวาดิเอย ใจแม่จะขาดลงรอน ๆ ใจแม่จะขาดเด็ด ลงวันละเจ็ดท่อน ขวัญอ่อนเจ้าคนเดียว เอย ฯ

๏ เจ้าเนื้อเย็นเอย แม่มิให้เจ้าไป เล่นที่หาดทราย ครั้นว่าน้ำขึ้นมา มันจะพาเจ้าลอยหาย แสนเสียดายเจ้าคนเดียว เอย ฯ

รวม ๑๑ บท

ปทชยาย

เมื่อนั้น นวลนางจ้ำจี้เสนหา
งแต่สามีไปจับคชา กัลยาครรภ์แก่ได้แปดเดือน

เจ็บปวดยวดยิ่งอุทรนัก นางนงลักษณ์ระทวยทอด
จะคลอดเคลื่อน
ครวญครางพลางพิไรใจเฟือน อารมณ์เหมือนจะวินาศ
ขาดใจ
พอฤกษ์ดีปีจุไสมยจะใกล้แจ้ง กำเริบแรงกรรมชวาตก็
หวาดไหว
นางก็คลอดบุตรามาไว อรไทยครวญครางพลางโศกี ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น ขุนชะเลหวนจิตต์คิดหมองศรี
แต่แรมป่าช้านานประมาณปี คิดถึงมเหษีที่อาไลย
จึ่งสั่งให้เตรียมทัพกลับสถาน พร้อมอำมาตย์ราชการ
น้อยใหญ่
ได้สมหวังดังประสงค์จำนงค์ใจ ก็รีบเร่งพลไกรไปทันที ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ ข้ามทุ่งมุ่งตัดลัดป่า ได้สิบห้าวันไปในไพรสี
ครั้นมาถึงท่าวารี ก็จรลีลงไปในนาวา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ นั่งบนเตียงเคียงมิตรพิศพักตร์ ประหลาดนักบุตร
ใครไฉนหนา
เจ้าเนื้อเจ้าหนังช่างเจรจา เป็นชายโสภาน่าเอ็นดู
เจ้าเอามาอุ้มไว้ทำไม ใครให้บอกพี่เห็นดีอยู่
จะเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญชู มานี่เถิดหนูอย่าโศกา ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

◎ เมื่อนั้น จ้ำจี้แกล้งปดประชดว่า
บุตรนี้ไม่มีบิดา ลอยมาตามจอกระลอกชล
ตัวท่านแสนสุขสนุกใจ ชมไพรพฤกษีนารีผล
ข้าอยู่เดียวเปลี่ยวเปล่าเฝ้าทุกข์ทน แต่ร่ำบ่นคอยหาก็
กว่าปี
นี่บุตรกำพร้าหน้าเหมือนใคร ดูให้แน่ชัดอย่าบัดสี
ผู้ใดเป็นบิดาอย่าราคี คงจะมีแม้นหมายคล้ายกัน ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ขุนชะเลนิ่งพิศคิดอั้น
รูปร่างพักตร์คิ้วผิวพรรณ เหมือนเราทั้งนั้นก็ลูกกู
อุหวาคิดว่าเป็นบุตรใคร นี่เจ้าออกเมื่อไรแม่เจ้าหนู
เมื่อพี่ไปท้องไส้ไม่ทันรู้ คิดดูนึกได้ไม่สงกา

พี่เที่ยวเผลอเพลินเกินไป อรไทยอย่าถือโทษา
เนื้อนุ่มขออุ้มสักหน่อยรา ให้บิดาชื่นชมสมฤไทย
เย้าหยอกหลอกล้อออแอ้ ทำมือแต่ ๆ อยู่ขวักไขว่
ยินดีปรีเปรมเกษมใจ มิได้กินแหนงแคลงวิญญา ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ เจรจา

๏ จึ่งเรียกเสนาเข้ามาสั่ง เราจะตั้งนามบุตรเสนหา
จะทำขวัญลูกน้อยกลอยตา จงจัดหาบายศรีที่อย่างดี
นางแม่ระริกแม่ระรวย สำหรับตัดตองกล้วยรองบายศรี
ทั้งโหรพราหมณ์ตามอย่างต่าง ๆ มี จัดเครื่องพิธีให้
พร้อมพลัน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เสนาอัญชุลีขมีขมัน
รับบรรหารคลานถอยจรจรัล มากลางกำปั่นทันที ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ เรียกบ่าวชาวที่มีตำแหน่ง ให้เร่งรัดจัดแจงแต่ง
บายศรี
เครื่องสมโภชทำขวัญอันมี พร้อมกันคลุกคลีได้ดังใจ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เจ้าโพนเพนพราหมณ์เฒ่าผู้ใหญ่
เห็นฤกษ์ไม่ดีจะมีไภย นานไปจะขจัดพลัดกัน
จึ่งมาประณมก้มเกศ ทูลเหตุห้ามฤกษ์ให้เลิกขวัญ
บุตรท่านคนนี้กาลีครัน ทูลแล้วอภิวันท์หมอบกราน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จิงโจ้โกรธากล้าหาญ
เหม่อ้ายอุบาทว์ชาติมาร มาทัดทานลางร้ายใส่ลูกกู
กะทืบเท้าลุกโลดโดดเต้น ถีบถูกโพนเพนกระเด็นหวู
กำลังขัดใจดังไฟวู โจมจู่ไล่จ้ำกระหน่ำไป ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

๏ บัดนั้น โพนเพนพลาดตกหกไถล
ลงน้ำดำรี่หนีไภย ก็ลอยไปตามสายนาคา
น้ำขึ้นท่วมฟากหลากหลาย ดอกพริกลอยกระจายเป็นหนักหนา
จิงโจ้หายโกรธก็โดดมา ให้เสนาทำขวัญในวันนี้ ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น นางแม่ระริกช่างบายศรี

กับนางแม่ระรวยช่วยคลุกคลี ไปตัดตองกล้วยตะนีมาบัดใจ
เย็บจีบเป็นกลีบเจ็ดชั้น แล้วพันด้วยตองมารองไส่
บายศรีซ้ายขวาอันอำไพ เสร็จแล้วตั้งไว้ที่มณฑล ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น จิงโจ้ผู้เจนเป็นต้น
กับนางจ้ำจี้นฤมล อุ้มบุตรเข้ามณฑลทันใด ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ บัดนั้น โหราให้ลั่นฆ้องใหญ่
สังข์แตรแซ่เซ็งระเบ็งไป พิณพาทย์วงใหญ่ประโคมดี
ตาหมื่นรัศมีผีมือคล่อง เข้าตีฆ้องน่าวงอ้ายคงปี่
เป่าตะริดติดตอยละห้อยดี นิ้วกระดิ่วนจังหวะเป็นชะมด
อ้ายคดคนมือหยาบตีฉาบแฉ่ง เสียงผางแผ่งลือชาปรากฏ
เห็นค้างคาวปากแหว่งน่าแขยงคด อุ้มบุตรเลี้ยวลดบินมาดู

พาลูกเวียนวนเที่ยวชนเซอะ สะดุดเลอะกอหญ้ามูล
หมาหมู
ซ้ำสะดุดหญ้าแพรกแตกเลือดพรู ปากคอยู่เจ็บช้ำก็
ทำเนา ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ พี่เพราจับนกกระจอกมาหลอกเจ๊ก แกล้งเบียด
เด็กเข้ามาดูทำขวัญเขา บ้างเด็ดผักบุ้งงอกซอกตะเภา
แล้วเด็ดเอาทองหลางใบมนมา เห็นยายมอญดูเพลิน
เดินวน มันชนก้นแกเล่นเหมือนเช่นบ้า แกขัดใจไพล่
เข้าห้องท้องเภตรา ปิดบานทวารารใส่กลอนนอน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ ประหลาดใจไก่ขันกลางวันเวก เสียงเอ็ก ๆ ให้ฤกษ์
สโมสร
ให้จุดเทียนเวียนโบกทุมาจร ประโคมร่อนเสียงโห่
เป็นโกลา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เวียนเทียน

๏ ครั้นครบเจ็ดรอบระบอบเวียน ก็ดับเทียนเจิมพักตร์
ด้วยคาถา

อย่างเวทเพศพราหมณ์ตามมีมา อวยพรกุมาราขนานนาม
ให้ชื่อขุนทองผ่องพักตร์ สมศักดิ์ทุกประเทศเขตต์ขาม
จะสืบวงศ์คงข้อต่อความ เห็นงามพร้อมจิตต์ที่คิดการ
ขุนชะเลเห็นนาระเกอ่อน จึ่งหยิบมายอกรอธิษฐาน
แม้นบุตรเราจะได้ครองสนองนาน ได้ว่าการแทนเรา
เจ้าชะเล
ขอให้มะพร้าวอ่อนนี้ ปลูกเป็นผลดกดีประหลาดเล่ห์
เมื่อเจ้าได้คู่ควรไม่รวนเร นาระเกต้นดกเป็นผลมี ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ ตระ

◎ ครั้นสิ้นเสร็จคำอธิษฐาน สั่งให้พนักงานไปปลูกที่
อุ้มบุตรนำนุชจรลี เข้าที่ห้องในไสยา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

◎ เมื่อนั้น จิงโจ้ปรีเปรมเกษมสา
แสนภิรมย์ชมนุชบุตรา แล้วเรียกพี่เลี้ยงมารับไป ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ บัดนั้น พี่เลี้ยงซ้ายขวาอัชฌาไสย
ก้มเกล้าเข้าประคองโลมใจ คำนับรับไปให้นิทรา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ขุนทองขัดใจร้องไห้จ้า
ยิ่งปลอบไม่ชอบในอุรา ร่ำไรโศกาดิ้นรน ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จ้ำจี้ร้อนรุ่มทุกขุมขน
เดือนหงายอยากจะใคร่จรดล ไปบนผั่งท่าศาลามี
จึ่งว่าดีฉันจะครรไล ขึ้นไปสักครู่จงอยู่นี่
ร้อนรุ่มกลุ้มนักดั่งอัคคี ว่าแล้วจรลีเดินไป ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ สินวล

๏ เมื่อนั้น ขุนชะเลฟังบุตรไม่หยุดไห้
เห็นเมียเดินช้าระอาใจ เมื่อไรจะได้กลับมา
จึ่งมีวาจาว่าไป ให้แกว่งแขนเสียขนิษฐา
อย่าทำกระบวนด่วนไคลคลา บุตรารองไห้ไม่ด่วนเดิน
ทรามสงวนจงด่วนกลับมา สงสารลูกยาอย่าห่างเหิน
นึ่งเสียเถิดหนอพ่อจำเริญ หยอกเอินหลอกล่อให้พอใจ
ตบมือแปะ ๆ ได้กินปลา ฤาจะไปศาลาอย่าร้องไห้
จะได้กินนมสมฤไทย สั่งให้พี่เลี้ยงเคียงประคอง ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พี่เลี้ยงอุ้มรับจับต้อง

นิ่งเสียเถิดหนาอย่าร้อง ประคองชันคอล้อไป
ว่าตั้งไข่ล้มต้มไข่กิน ไข่ใดตกดินต้องกินไข่
ชันคออ้อเอ้ทำแชไป ข้าวปลาหาไว้ส่งให้กิน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ขุนทองชื่นชมสมถวิล
เห็นปลาคว้าป้ายเข้าหลายชิ้น เลือกกินปลาเปล่าเจ้ามารยา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ บัดนั้น พี่เลี้ยงแกล้งรำทำท่า
ช่างฉลาดเลือกกินแต่ชิ้นปลา ก็หัวเราะเยาะว่าหยอกเย้า
ทำท่าแล้วว่าเฉิบ ๆ กินข้าวไม่เปื่อยกินปลาเปล่า ๆ
แม้นแม่เขามาจะว่าเอา จะทำตาขาวเล่าเจ้ามารยา ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น นวลนางจ้ำจี้เสนหา
ได้อัฐสองไพในศาลา ก็ขอดผ้าเหน็บชายกระเบนไว้
คิดถึงลูกยาเวลาดึก ทั้งนึกถึงผัวจะสงไส
เจ้าจึ่งรีบกลับมาฉับไว ก็คลาไคลเดินมาไม่ช้าที ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ ครั้นถึงนาวามาในห้อง เสียงลูกร้องไม่หยุดสุดบัดสี
หวนคิดเมตตาปราณี จรลีเดินเข้ามาหาลูกชาย ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ บัดนั้น พี่เลี้ยงว่าสมอารมณ์หมาย
เออแม่ใครมาอย่าวุ่นวาย น้ำตาใครไหลพรายจะหายพลัน
พรุ่งนี้พี่จะซื้อขนมให้ ได้อัฐสองไพเป็นแม่นมั่น
พี่ดูยามตามบทไม่ปดกัน อัฐสี่อันติดก้นมารดามา ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จ้าจี้ตกจิตต์คิดกังขา
ไฉนเจ้าจึ่งรู้ดูตำรา ฤๅใครว่าบอกเจ้าจึ่งเข้าใจ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น พี่เลี้ยงตอบว่าอย่าสงไส
ยามข้าแม่นหมายข้างภายใน ว่าพลางร่ำไรเข้าประคอง
ขวัญอ่อนอย่าอ้อนโศกเศร้า มาไปชมจันทร์เจ้าอย่ามัวหมอง
อุ้มแอบแนบไว้พอวายร้อง ก็เยื้องย่องออกมาหน้าเก๋งกลาง ฯ

ฯ ๕ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึ่งนั่งชมเดือน ยิ้มเยื้อนหยอกยั่วอย่ามัวหมาง
รัศมีสีจันทร์ทรับนนภพางค์ แจ่มกระจ่างสุกส่องร้องขอไปฯ
ฯ ๒ คำ ฯ
๏ ว่าจันทร์เจ้าขอข้าวขอแกง ขอแหวนทองแดงผูกมือให้
ขอคชาม้าขี่ที่พอใจ ขอเก้าอี้ตั้งไว้ให้น้องยา
กับขอยายชังระวังเลี้ยง ขอยายเกิดมาเคียงขนิษฐา
ขอยายมีพี่เลี้ยงอาตมา จบตำราพลางปลอบให้ชอบใจ
แล้วว่าบุญเหลือเนื้อนุ่ม พี่อุ้มเจ้านักมักร้องไห้
เพราะเจ้าเคยมือก็ดื้อไป วางไว้เถิดฤๅบุญลือเดียว
เวลานี้ก็ดีกเป็นนักหนา ไปนิทราเถิดหนอพ่อทรามเปลี่ยว
ว่าพลางทางอุ้มพาเลี้ยว อย่าเที่ยวเลยน้องไปห้องนอน ฯ
ฯ ๘ คำ ฯ เสมอ
๏ เมื่อนั้น ขุนทองร้องไห้ไม่หยุดหย่อน
ดีกดื้นเที่ยงคืนเผ้าวิงวอน พี่เลี้ยงหลอกหลอนจะให้กลัว
ว่าตุ๊กแกตัวลายอยู่พร้อย ๆ งูเขียวตัวน้อยก็ห้อยหัว

คนนอนไม่หลับจงจับตัว ลงมาทางจั่วกินตับคน ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ พัดชา

๑ ประคองใส่ในเปลเห่กล่อม คอยถนอมแก่วงไกว พิไรด้น
เนื้อละมุนอุ่นเหมือนสำลีปน มิให้คนใดต้องจะหมอง นวล
อย่าหมองศรีทองของพี่เอ๋ย ทรามสวาดิไม่เคยละห้อย หวล
ใจจะขาดรอน ๆ เผ้าวอนครวญ จะเด็ดด้วนเจ็ดท่อน ขวัญอ่อนเอย ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

ลันลา ๑ เจ้าทรามสงวนนวลน้อง สงวนเจ้าไว้ในห้องขุน ทองเอ๋ย
พี่มิให้คบเพื่อนจากเรือนเลย จะชื่นเชยอุ่นทรวงดั่งดวงใจ
เนื้อเย็นอย่าไปเล่นที่หาดทราย น้ำจะพาเจ้าหายไปลอย ไหล

๕๐

เสียงร่อนกลอนกล่อมถนอมไกว ขุนทองเจ้าหลับไปใน
อู่ทอง ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรโสภณ เลขที่ ๘๔๑ เชิงสะพานเสาชิงช้า พระนคร
นายเล่งแช แซ่เตียว ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๐/๑/๘๕

โรงพิมพ์อักษรโสภณ
เชิงสพานเสาชิงช้า
เลขที่ ๙๙๑